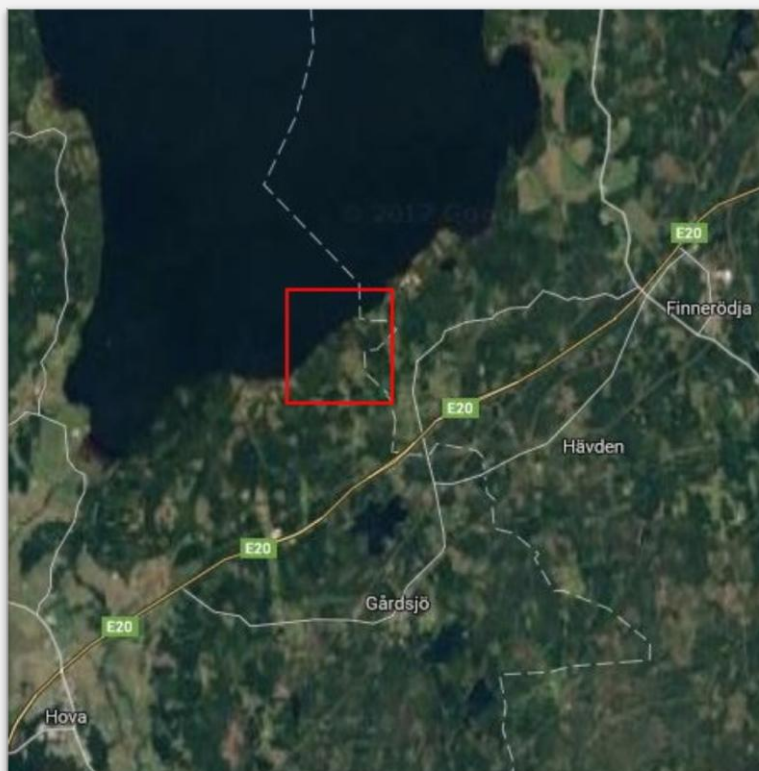

SLÄNTEBERGET VID SKAGERN

Karta: Google Earth.

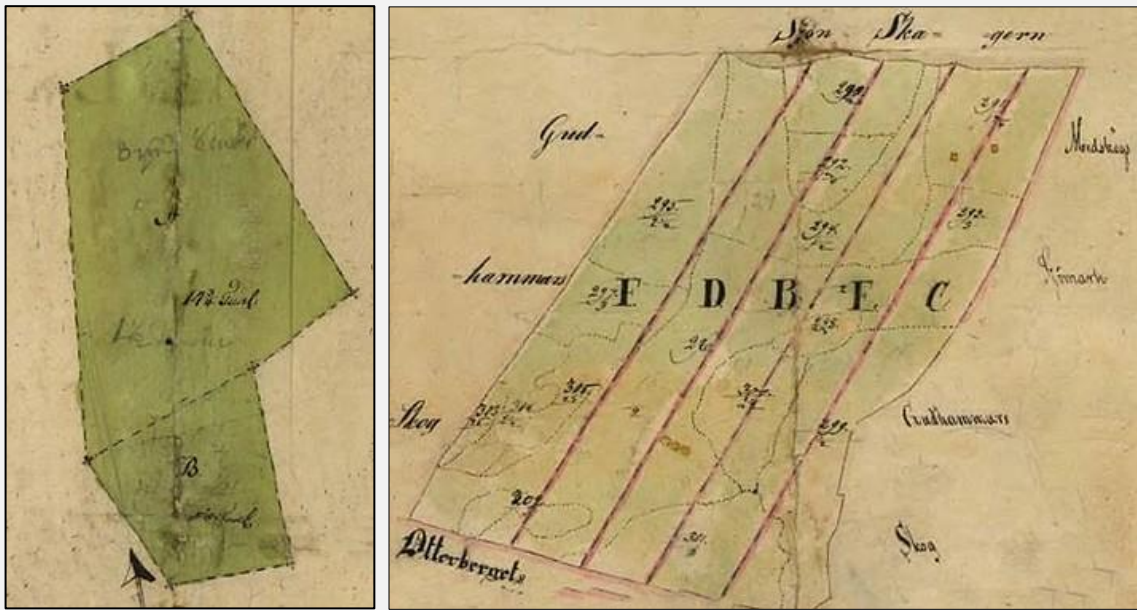
HEMMANET VALLSJÖBOLS SJÖNÄRA MARK

En kort betraktelse i historiskt perspektiv

Alf Gunnarson

MMXVII

TVÅ KARTOR OCH FLERA PROTOKOLL

T v: Karta från år 1751. T h: Laga skiftes- karta från 1845.

I anslutning till kartbilden från år 1751 finns en text, som efter lantmätarens namnteckning, i huvudsak lyder så här:

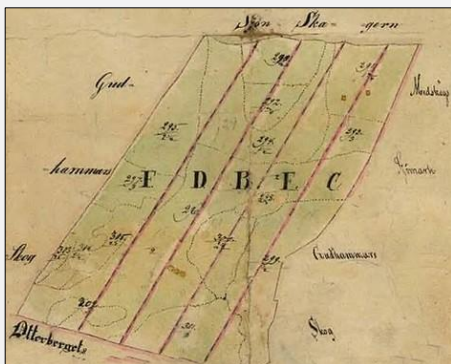
Litt A. Släntebergskärret, på kronoallmäningen Stora Tiveden beläget, har genom resolution av den 16 oktober 1750, bonden Nils Olofsson i Wallsjöbolet fått tillstånd att till äng uppodla, vilket kärr innehåller 14 och $\frac{3}{4}$ tunnland (drygt 7 hektar) och består till en del av bergaktig och stenig mark samt till en del av dälder, beväxta med gran, björk och alskog, etcetera.

På kartan har senare noterats: Skattlades den 8 september 1775.

Litt. B på samma karta, den södra delen av Slänteberget, omfattade 5 $\frac{1}{8}$ tunnland. Där fick Eric Mattsson i Otterberget tillstånd att skapa en äng på samma villkor som litt. A. Även den delen började beskattas 1775. Den

marken lämnar vi därmed åt Otterbergarna att intressera sig för och i fortsättningen är det marken, med litt. A som gäller för denna betraktelse.

LAGA SKIFTET I VALLSJÖBOL 1844- 45

Här är en mindre version av kartan på förra sidan. **Fråga 1:** Är det inte konstigt att vi hittar bokstäverna B, C, D, E och F, men inte bokstaven A? Svar: Jo, det är märkligt. Nu får vi allt ta reda på, varför det är på detta viset. **Fråga 2:** Varför är F större än de övriga?

Vid tiden för det laga skiftet i Vallsjöbol fanns det sex hemmansdelar.

Fem av dessa omfattade $1/6$ av hela hemmanet. Den sista sjättedelen (eller snarare den första, eftersom den hette A) bestod av två delar, vardera $1/12$ av hela hemmanet. ($5 \times 1/6 + 2 \times 1/12 = 6/6 = 1$).

Ägarna till hemmanet Vallsjöbol:

Vid laga skiftet 1844- 45

A1: Carl Larsson ($1/12$)

A2: Carl Carlsson ($1/12$)

B: Anders Larsson ($1/6$)

C: Gustaf Svensson ($1/6$),

D: Anders Olsson ($1/6$)

E: Erik Persson ($1/6$)

F: Andreas Gustafsson ($1/6$)

Hundra år senare

”Källstedts”, senare Jonssons

Birgit och Gunnar Carlsson

Ester och Oskar Andersson

Ernst Karlsson och hans syskon

Ingrid och Gustaf Persson

Rut och Herbert Karlsson

Fredéns på Enebacken

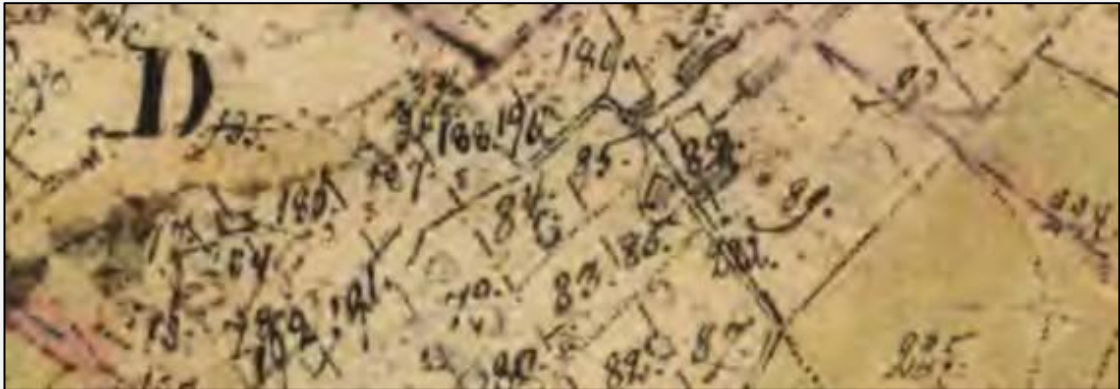
Anmärkning: A2, Carl Carlsson, var en ”släktgård”, sett ur min (och mina syskons) synvinkel. Carl Carlsson var vår farfars fars bror, en äkta Mossebo- pojke, som gifte sig till ägarskap i hemmanet Vallsjöbol. Han var då redan etablerad på det ställe i Mossebo, som långt senare skulle kallas Stenqvists. Hustrun var en äkta Vallsjöbolstös, vid namn Maria Greta. Carl Larsson var gift med en syster till Maria Greta. Hon hette Johanna Katarina.

Laga skiftes- handlingarna omfattar uppemot hundra sidor, så nu blir det lite av ”letande efter nålen i höstacken”. Målet är att få svar på de två frågor som ställdes här uppe:

Varför fick A- bönderna Carl Larsson och Carl Carlsson inte vara med och dela på godsakerna nere vid Skagern och varför fick F- bonden Andreas Gustafsson en större bit av kakan?

Det pågick ett laga skifte och den 22 juli 1845 var det sammanträde (ett av många). Nu hade Vallsjöbols alla marker blivit mätta på längden och tvären, och det fanns hundratals markytor, av några kapplands storlek, som getts en sifferbeteckning, värderats (taxerats) och blivit detaljerat beskrivna i ett protokoll. Samtidigt hade kartor ritats, för att alla skulle förstå vad man fick och inte fick i förhandlingarna.

Så här såg det ut i detalj på ett skifte i Vallsjöbol:

Utsnitt från helhetskartan.

Här kan vi se samtliga delägares och de båda gode männens namnteckningar. Man ska komma ihåg att de här männen (för det var ju männen som förhandlade, medan deras hustrur stod hemma vid spisen) genom sina namnteckningar bekräftade det som skrivits in i varje sammanträdes protokoll. Det var som ett handslag, den tidens (och in i våra dagar använda) oslagbara bekräftelsen på ett ingånget avtal. "Det tar vi i hand på", sa man och det var juridiskt bindande.

Wallsjöbols den 22 juli 1845
 Anders Olofsson Anders Olof Gustafsson
 Gustaf Lorenzson Anders Larsson Carl Larsson
 Carl Carlsson Erik Söderström
 Under skriftens Riktighet styrka Närvarande Gode män
 Olof Olofsson Anders Sögen

När man nu träffades mitt i sommaren 1845 var sanningens ögonblick inne. Vilka skulle få bo kvar vid den gamla bygatan i Vallsjöbol och vilka skulle skickas bort en bit från centrum och vem skulle få vilken mark, efter rättvisans alla regler?

För att förstå, får vi läsa innantill ett tag:

§ 17, 1mo. Om planläggningen blev följande beslutat: 1/12 Carl Carlsson utflyttar till Himmelskogsängen. Andra skiftet erhålles i Slentebergsängen, såvida ej Himmelskogsängen räcker.

2o. 1/12 Carl Larsson utflyttar i norr och erhåller andra skiftet i Hemsbogen och Lillängen.

3o. 1/6 Anders Larsson kvarbor och erhåller i Nolgärdet av Nolängen samt hemsbogen, andra skiftet i Slenteberget.

4o. 1/6 Gustaf Svensson kvarbor och erhåller på båda sidor om tomterna. Andra skiftet i Slenteberget.

5o. 1/6 Anders Olofsson kvarbor och erhåller på båda sidor om tomterna. Andra skiftet i Slenteberget.

6o. 1/6 Eric Persson och 1/6 Andreas Gustafsson utflyttar, söder om Anders Olofsson. Andra skiftena erhålles i Slenteberget.

Lottkastning verkställs vid nästa sammanträde.

§ 20. Alldenstund Himmelskogsängen blev för stor för den dit utflyttade 1/12- delen (Carl Carlsson) har 1/12, Carl Larsson, blivit tilldelad återstoden, omkring ett uppskattat tunnland, som andra skifte. Carl Larsson yrkade att samma skifte måtte utläggas i norra änden av ängen

Så skedde och det var den marken (Carl Larssons) som senare blev Malmbergs.

Den 26 augusti var det kräftskiva i Vallsjöbol. Lantmätaren medförde fem tjog kräftor, fångade i ån Tidan, i höjd med Marieholm. Kräftorna fördelades sålunda: Sjättedelsägarna fick tio var, tolfstedelsägarna fick nöja sig med hälften. De två godemännen fick dela på ett tjog och lantmätaren själv, i kraft av sin ställning, hävde i sig ett helt tjog ensam. Festen firades inomhus, på Gustaf Svenssons loge. Hemmansägarna i Vallsjöbol stod för bröd, öl och brännvin. Stämningen var hög och samtliga deltagare (utom lantmätaren) sov sig igenom den följande natten, nerbäddade i Gustaf Svenssons nybärgade hö.

OK, det där var inte på allvar. Åter till det stora lantmäteriet:

Den 26 augusti 1845 hade det varit lottkastning om storskogen (ovanför Visjön) och den 1 september var det dags att använda samma metod för att fördela Slentebergs- marken. Så här utföll det lotteriet:

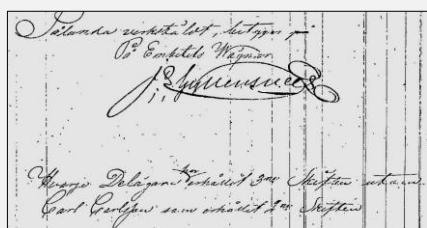
1/6 Gustaf Svensson erhöill i öster, därefter 1/6 Eric Persson, därefter 1/6 Anders Larsson, därefter 1/6 Anders Olofsson och därefter 1/6 Andreas Gustafsson.

I dag brukar man lite på skoj säga: Man kan inte vinna, om man inte har någon lott. Med lott menar man då själva biljetten eller beviset för att man är med i lotteriet. Ursprungligen var lotten, det man fick av det hela, som i Slänteberget, till exempel. Lantmätaren fungerade som notarius publicus och de gode männen var vittnen. Spännande!

Vidare i protokollet:

Lövskogsersättningen i Slänteberget uppgjordes sålunda: Gustaf Svensson erhöill femton tjog löv av Eric Persson, Andreas Gustafsson erhöill fem tjog löv av Anders Larsson samt femtio tjog dito av Anders Olofsson. Barrskogen i Slänteberget begagnas gemensamt.

Hemmaskifte, ett andra skifte och ett tredje i storskogen var regel, men

Sälunda verkställt, på ämbetets vägnar, skrev lantmätaren:

Delägarna har erhöillit trenne skiften, utom Carl Carlsson, som erhöillit tvenne skiften.

Av protokollen här uppe kan man dra slutsatsen att Carl Larsson och Carl Carlsson, med vardera 1/12 mantal, fick mark på hemma- ängarna, Lillängen och Himmelskogsängen, som ansågs kompensera deras uteblivna lotter nere vid Skagern. Vi såg i protokollet från sommarsessionen 1845, (§ 17, 1o) att Carl Carlsson skulle få en andel i Släntebergsängen "såvida Himmelskogsängen ej räcker". Vid samma förrättning (§ 20) konstaterades att Carl Carlssons 1/12 blivit för stor och han fick avstå den nordligaste delen av Himmelskogsängen till Carl Larsson (fortfarande den mark som senare blev Malmbergs).

Har vi då fått svar på den första frågan? Ja, såtillvida att vare sig Carl Larsson eller Carl Carlsson fick vara med och dela på Släntebergskakan. Om detta var självmant eller, efter hårda förhandlingar, går inte att utläsa av protokollen.

Återstår då frågan om, varför Andreas Gustafsson fick mera mark (som det ser ut på laga skiftes- kartan) än de fyra andra. Möjligen kan svaret utläsas av skrivningen om "lövskogsersättning". Han fick hela 55 tjog löv som compensation i den uppgörelsen. Det visar väl att det växte mindre lövskog på hans lott. En intressant uppgift: "Barrskogen begagnas gemensamt", står det i protokollet och det må väl innebära att boskapen betade var de ville på den marken. Fanns det över huvud taget gränsmarkeringar mellan de fem ägarnas

marker? Det fanns det väl, men inga gärdesgårdar, kan man tänka.

I det här sammanhanget kan det vara på sin plats att peka på det faktum, att det ställe som i dag kallas Enebacken i själva verket är en del av hemmanet Vallsjöbol. Ägaren till hemmansdelen F (Andreas Gustafsson) var en av de ägare som måste flytta bort från Vallsjöbols centrum i samband med det laga skiftet. Andreas fick flytta längst söderut, alldeles nära den gamla inkräkningen Enebacken, vilken han senare införlivade med sin sjättedel av hemmanet Vallsjöbol. Sådant där kan man läsa om i "Vallsjöbol, ett hemman och en by 1540- 2010". Gör det, vet ja!

TVÅ KARTOR TILL

Häradsekonomska karta, fältmätt 1877- 82.

Knappt fyrtio år efter laga skiftet (omkring 1880) är Slänteberget en av många Finnerödja- öar på Hova sockens marker. Där syns inga gränsmarkeringar mellan delägarna i Slänteberget, vilket det däremot gör på kartan från 1950-talet. Där ser man de fem tegarna och det är fortfarande så, att tegen längst till vänster (F) är större till ytan.

Ekonomisk karta från 1958.

På den hemmansdel i Vallsjöbol, som kallas D här uppe, fanns i början av 1920-talet Karl Gustaf Larsson och hans hustru, Anna Charlotta Karlsdotter. I Erikstorp, på gränsen till Mossebo, bodde vid samma tid Frans Oskar Karlsson och hans hustru, Anna Lovisa. År 1923/ 24 gjordes det en affär som innebar

att Oskar och Anna flyttade till Vallsjöbol, samtidigt som Karl Larsson och hans Karl- Lars- Lotta flyttade till Erikstorp. Under tiden avled emellertid Karl Larsson, så Lotta blev ensam i Erikstorp.

Innan Karl Gustaf och Anna Charlotta flyttade till Erikstorp, skrevs det ett köpekontrakt (den 15 november 1919). Genom detta blev Carl Andersson i Mossebo ägare till den del av Slänteberget som kallas D i historieskrivningen. Lagfarten beviljades på självaste Valborsmässoaftonen 1923.

Carl i Mossebo ägde Släntebergs- tegen D under resten av sitt liv. Därefter blev det flera delägare och har fortsatt att vara så.

.....

Slänteberget var, sedan mitten av 1700- talet, en ängsmark som låg inom Vallsjöbols hank och stör. Så fortsatte det att vara under hela 1800- talet och en bit in på 1900- talet. När Carl i Mossebo fick för sig att utöka sitt lilla hemman med 2- 3 tunnland nere vid Skagern, gjorde han helt enkelt en inbrytning i den Vallsjöbolska hegemonin (om det nu fanns någon sådan i verkligheten). ☺

Vi kan i alla fall konstatera att ängsmark var värdefull på 17- och 1800- talet. Så var det fortfarande en bra bit in på 1900- talet. Senare blev sjönära marker än mer värdefulla, just för att de var och är sjönära.

2017-05-17/ Alf

Minoritetsägare i Slänteberget
(om inte annat)

PS

Varje redovisning, uppsats, berättelse eller sammanställning från Vallsjöbols- trakten tycks ha det gemensamt, att en hedervärd kvinna, vid namn Karl- Lars- Lotta, förekommer i texten. Kanske är det en smula vanvördigt att kalla någon så, även om det var det namn som användes i folkmun. Men det är inte konstigare än det faktum, att alla kallade hedersmannen Oskar Andersson i Vallsjöbol för Anners- Lars- Oskar. Eller hur, Store Bernt Stoltz, som någon yngre skolkamrat sade i något sammanhang i Vallsjöbols skola på 1940- talet?

DS